

HITVITÁK AMERIKÁBAN.

Csaknem két év óta tüzes hitviták foglalkoztatják egész Amerika közvéleményét. A kérdés már annyira kiélesedett, hogy az úgynevezett orthodox protestáns egyházak kebelében (Protestáns Püspöki Egyház, Presbyteriánus, Református, Baptista és Methodista egyházak) nyílt szakadásra vezetett. A vita azok körül a hittételek körül forog, melyeken a nevezett egyházak hosszú századokkal ezelőtt fölépültek, de amelyeket a tudományos fejlődés alapjukban már is megingatott. Számos ígehirdető, nem tartja lelkiismeretével összeegyeztethetőnek azt, hogy olyan hittételeket hirdessen és tanítson, melyeket az élet és a tudomány már régen megcáfolt s melyek így a lelkiismerettel is ellenkeznek. Ugyanaz a törekvés érvényesül ma az ő pártjukon, mely annakidején az unitárizmust szülte: az ész joga és a tudomány vívmányai a vallásos kérdésekben is föltétlen érvényesítendőek, mert a modern ember olyan vallás után vágyik, mely eszét és szívét egyaránt kielégíti és megnyugtatja. A vallásos hit csak akkor lesz erős mint a köszikla, ingathatatlan az élet küzdelmei között, ha az a józan ész szavával nem ellenkezik, hanem abban egyenesen alátámasztást nyer.

A vita nagy vonásaiban a III., IV. és a XVI. századok hitvitáihoz hasonló formában folyik egyházi és napilapokban és előszóban egyaránt. Az elmúlt év novemberében a Protestáns Egyházak püspökei Dallos-ban (Texasállam) püspöki konferenciát tartottak, azon kimondották, hogy aki az Orthodox Protestáns Egyház kebelében óhajt maradni, lelkész, vagy világi ember egyaránt, szószerinti értelemben köteles elfogadni az Apostoli hitvallást és a Niceai hitvallást. Egyben kiközösítették Lawrence Vilmost Massachusetts állam püspökét, ki a haladó irányzat élére állott. A régi hittételek védelmezői *fundamentálismus*, a haladó irányzat hívei pedig *liberálismus* név alatt vívják heves vallási küzdelmeiket. A két álláspont közötti különbséget röviden a következőkben foglalhatjuk össze.

1. A *fundamentálisták* azt tanítják, hogy a bibliának minden szava csálhatatlan, mert az az utolsó betűjéig magától az Istentől származik. Isten mintegy tollbamondotta azt a biblia íróinak, épen azért annak minden tanítását szigorúan szószerinti értelemben kell venni. A *liberálisták* ezzel szemben azt

tanítják, — hogy amiképen minden nagy író és költő Istentől veszi az inspirációt, a biblia egykori írói is isteni sűgallatra írták szent könyveiket. Épen ezért írásaik Isten szavát tartalmazzák, de mivel maguk az írók is könnyen tévedhető emberek voltak, az ő írásaikat is kritika alá kell vonni és nem szószzerinti értelemben, hanem szellemileg kell magyarázni. A világ teremtéséről, az özönvízről, a Vöröstengeren való átkelésről, vagy Jézusnak a tenger hullámain való sétálásáról szóló leírást úgy kell venni, mint egy szép költői legendát, melyekhez hasonló majdnem minden nép életében található. S amiképen egy költeményben nem természettudományi igazságot keresünk, hanem egy-egy nagy eszme költői kifejezését élvezzük, úgy a bibliában is nem fizikai, vagy számtani, hanem erkölcsi és vallási igazságokat keresünk.

2. A *fundamentálisták* azt tanítják, hogy Jézus az Istennek egyszülött fia. A *liberálisok* ezzel szemben azt állítják, hogy mi, emberek, mindnyájan a teremtő Isten fiai és leányai vagyunk, mint Jézus. A különbség közte és közöttünk a tökéletesség fokában van csupán. Jézus vallási és erkölcsi tökéletességénél fogva közöttünk Isten legigazabb gyermeke.

3. A *fundamentálisták* hitvallása az, hogy Jézus egészen különös természetfölötti módon jött e világra. Szentlélektől fogantatott és szűztől született. — A *liberálisok* azt tartják, hogy mint minden ember, ő is Józseftől és Máriától, mint természetes szülőktől, természetes módon származott.

4. A *fundamentálisták* szerint Jézus kereszthalálának nagy jelentősége abban van, hogy ő halálával kiengesztelte a bűntető Istennek velünk szemben való nagy haragját s így eltörölte ősi bűneinket és megszabadított minket a megérdemelt büntetéstől. — A *liberálisták* azt tanítják, hogy bűneinket nekünk magunknak kell megbánni és jóvá tenni, mert azt senki más helyettünk jóvá nem teheti. Jézus kereszthalálának nagy értéke és fontossága ránk nézve abban van, hogy ezáltal példát adott nekünk arra, hogy az igazságért, eszményeinkért, ha kell, meghalni is készek legyünk.

5. A *fundamentálisták* azt állítják, hogy az ember a maga testi és szellemi tulajdonságaival egy speciális teremtési aktus eredménye. Hosszú évezredekkel ezelőtt Ádám és Éva személyében Isten úgy teremtette az első párt, mint ahogy az a Mózes első könyvében írva van. — A *liberálisták* tanítása szerint az ember mai szellemi és testi tulajdonságaival hosszú évezredek fejlődés eredménye.

6. A *fundamentálisták* szerint az ember már születésénél fogva alaptermészetben rossz, bűnös s csak az Isten különös megváltó kegyelme mentheti meg az örök kárhozattól. — A *liberális* felfogás szerint az ember születése pillanatában se jónak, se rossznak nem mondható, hanem van benne, mint lehetőség, jóra és rosszra való hajlam egyaránt. Bűnössé rossz

hajlamai követése által saját rossz cselekedetei útján válik. S e bűntől Isten engedelmével bűnbánattal és megértéssel meg is szabadíthatja magát.

7. A *fundamentálista* tanítás szerint a hit által a Jézus útján szerzett üdvösség részesévé válik az ember és pedig úgy, hogy aki Jézusban hisz, annak bűnét Jézus a kereszten kiomlott vérével örökre eltörli. — A *liberális* felfogás szerint mindenkinek magának kell bűnét jóvá tennie megtéréssel és jócselekedetekkel. Az üdvösség útja: Jézus eszményi példájának követése, becsületes, erkölcsös élet.

Legelől kellett volna talán említenem a testi föltámadás és a Krisztus második eljövételéről szóló tant, mely a tulajdonképeni fundamentálizmus központi gondolata. Az idő gyorsan közeleg és már csak egy pár év kérdése, mikor Krisztus az ég felhőin keresztül, mint a János jelenések könyveiben írva van, teljes hadi vértetben ismét visszatér a földre, hogy megítélje és elpusztítsa a bűnös emberiséget.

Boldog amerikaiak — mondaná sok nyomorgó európai —, milyen jól van dolguk, hogy ma ilyen dolgok fölött vitatkozhatnak. Nekünk unitáriusoknak azonban nem közönbös ez a nagyarányú vallásos mozgalom. Jól esik szemlélni, hogy az orthodox protestáns egyházakban is kezd kigyúlni az a szellemi világosság, melyet Dávid Ferenc még a XVI. sz.-ban föllobbantott Erdély bércéi között.

Dr. Csiky Gábor.

A NŐ JOGA ÉS KÖTELESSÉGE.

Rövid napok előtt a párisi egyetem egy őszhajú tanárának ajkáról a következőket hallottam:

Aristoteles a férfit magasan a nő felett álló lénynek mondotta. E hit fenntartotta magát hosszú századokon át. Az utolsó két évtized természettudósainak kutatásai azonban megállapították, hogy a női nem egyenlő értékű a férfi nemmel, sőt talán még fontosabb!

Megütötte fületem, hogy e megállapítás éppen az utolsó két évtized eredménye.

Különös vélellem, higyjük, hogy a gondviselés bölcs elrendezése, hogy éppen ez utolsó két évtized alatt a világ legnagyobb részében immár diadalra jutott a nők teljes egyenjogúsítása, úgy az államban, mint művelődési és gazdasági téren.

1904-ben, azaz kerek 20 esztendővel ezelőtt alakult meg Berlinben a feministák világszövetsége. A kezdet szerény volt: csupán 8 nemzeti szövetség egyesülése. Abban az időben csak Uj-Seeland, néhány ausztráliai és északamerikai állam dicsekedhetett azzal, hogy megadta már nőinek a választójogot, míg 1920-ban a Genfben tartott kongresszuson, 22 új diadal felett ujjonghattak, széles e világ hosszú háborús évek után, először összegyűlt női. Tavaly májusban a világ 60 nemzete közül immár 40-nek nő-küldöttei gyűltek össze az örök városban, beszámolni az utolsó 3 év munkájáról.

Ime a nőmozgalom utolsó 20 esztendejének rövid, de eredménydús története.

A nőmozgalom e gyors fellendülését a világháborúnak köszönheti, mely a férfiakat a harcterekre szelítette; így a nőknek, kiket a kényszerűség állított helyükre, alkalmuk nyílt megmutatni, hogy tudnak dolgozni. Chapman Catt asszony, a világszövetség érdemekben megőszült elnöke, a római kongresszust megnyitó gyönyörű beszédében azt mondhatta: „A legnagyobb dolog, amit a háború létrehozott, a nők emancipációja.” Beszédének legmegkapóbb része, midőn méltatja a nőmozgalom nagyszerű voltát: minden földrész, mind az 5 faj és mind az 5 nagy vallás képviselve van ebben a nagy, egész világot átölelő szövetségben, melyhez hasonló még nem létezett.